

Ridlärares pedagogiska praktik – en verksamhetsteoretisk studie

Bakgrund och syfte

Alla som någon gång ridit vet att det är en fantastisk känsla att sitta på en stor häst och kunna förmå den att göra som man vill. Att se någon rida och utföra avancerade rörelser i samklang med hästen kan vara ett nöje även för den som inte är insatt i ridsport. De som vidareförmedlar ridkunnandet i Sverige idag är ridlärarna och de är ofta själva skickliga ryttare. Under en ridlektion ska läraren förmedla hur eleven ska få hästen att lyda. Läraren måste därför läsa av ryttare och häst samtidigt och eleven ska både lyssna till läraren och koncentrera sig på hästen. Hästen samspelar med ridlärare och ryttare och är olika lyhörd för signaler från dem. Situationen under en ridlektion är med andra ord komplex och dynamisk.

Det här arbetet handlar om ridlärare och deras pedagogiska praktik, dvs. undervisningssituationen vid ridlektioner på ridskolor samt förhållanden runt denna verksamhet. Undervisningsmomentet är bara en del av ridskolornas och ridlärares verksamhet, skötsel av hästarna och andra arbetsuppgifter upptar vanligen största delen av ridlärarnas vardag. Ridundervisningen som sådan prioriteras inte alltid och man har hittills inte lagt särskilt stor vikt vid utveckling av undervisningsmetoder. Ridsporten har en stark kultur och en lång tradition som förändras endast långsamt. Svenska Ridsportförbundet, SvRF arbetar på olika sätt med detta (SvRF hemsida, 2012-03-02). När ett utvecklingsarbete nu pågår finns ett tillfälle att lyfta fram undervisningssituationen för granskning och diskussion.

Det pågår en del humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning inom gränsområden för den aktuella studien, t.ex. forskning om hur häst och stallmiljö formar ungdomar socialt och om hur miljön kring hästar och ridsport kan utveckla ungdomars ledarskap (Forsberg, 2007, 2012; Nikku, 2005). Inom social och medicinsk omvårdnadsforskning har hästen uppmärksammas som en möjlig del av terapi (Silfverberg & Tillberg, 2011). Forskning om kommunikationen mellan människa och häst har företrädesvis ägt rum inom de naturvetenskapliga disciplinerna där man mäter t.ex. de olika former av fysiskt tryck som hästen utsätts för under träning och tävling eller olika fysiologiska förändringar hos hästen (Rhodin, 2005; Abrahamsson, 2010; Roepstorff et al., 2002). Denna typ av undersökningar säger dock mycket litet om människans upplevelser eller förändring i interaktionen med hästen. Det finns inte mycket forskning om den pedagogiska situationen vid ridundervisning (Lundesjö-Öhrström, 2005). Litteratursökningen inom ramen för denna studie har visat på en del handböcker och viss populärvetenskaplig litteratur men i stort sett inga vetenskapliga texter som behandlat undervisningssituationen vid ridning. Det finns en del paralleller till denna studie utanför området ridundervisning och då främst inom musikundervisning samt annan sport/idrottsundervisning. Det finns några undersökningar av musikundervisning om t.ex. övergången från teknisk skicklighet till att kunna spela på gehör, med känsla och i kontakt med publiken (Hallam & Creech, 2010). Inom sport och idrottsundervisning gäller det t.ex. forskning om coaching av idrottare eller lag (Taylor & Garratt, 2010; Potrac, Jones & Armour, 2002).

Ridlärare har titulerats på olika sätt och det har funnits många slags utbildningar för den som vill bli ridlärare. Idag har alla med någon form av ridlärarutbildning titeln ”Svensk Ridlärare”. Inom SvRF värderas ridlärarens häst- och ridkunskap och praktiska färdighet i mötet med hästen högt (SvRF hemsida, 2012-03-13). Fortbildning för aktiva ridlärare är framförallt inriktad på färdighetsträning i ridning. Mer än hälften av ridlärarna vid landets ridskolor saknar formell utbildning eller har en yrkesutbildning om ca två à tre veckor (SvRF, 2006).

Inom praktiska yrken finns ofta en stor yrkesskicklighet bland utövarna men det är inte vanligt att dessa praktiker har reflekterat systematiskt över sin kunskap (Schön, 1983, 1987; Polanyi, 1983). Det finns också inom olika praktiska yrken, konstarter och idrottsutövande en tyst kunskap som inte kan artikuleras. Ridlärare hör till denna yrkeskategori.

Ridlärares kommunikation med eleverna om känslan vid ridning är mycket varierande. På ridskolor är det vanligt att en ridlärare samtidigt har omkring tio elever under en ridlektion. Då är det svårt att hinna diskutera med varje elev om dennes situation på hästryggen. Detta utgör den pedagogiska situationen för ridlärarna, denna situation har en lång historia och ridlärarna är bärare av en tradition och en kultur. För forskaren är en utmaning att ringa in och sätta ord på detta. Genom att studera ridlärarnas pedagogiska praktik, hur de talar om det de gör och hur de faktiskt gör i sin pedagogiska vardag, kan dessa traditioner beskrivas och analyseras. Dessa analyser kan sedan bilda bas för reflektion och skapa förståelse för dagens situation och därifrån kan man gå vidare i utvecklingen av ridlärarutbildningen och ridskolornas verksamhet. Syftet med detta arbete är att beskriva och förstå ridlärares pedagogiska praktik i samband med ridlektioner. De mera preciserade frågeställningarna är:

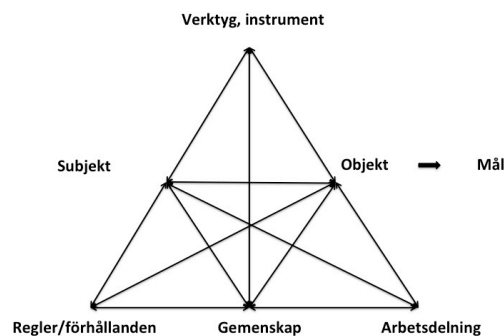
- Vilka förutsättningar för ridundervisning finns på dagens svenska ridskolor?
- Vilken betydelse ges ridundervisning av ridlärare?
- Hur arbetar ridlärare med ridundervisning?

Teoretiska utgångspunkter

Ridlektionen är alltså en komplex situation i vilken tre levande parter samspelar, samtidigt som de har en omgivning att relatera till och hantera. För att göra denna situation rättvisa i en systematisk undersökning behövs en teori som kan ta hänsyn till och som kan beakta dynamiken i samspelet. Ett sätt att se närma sig uppgiften är att betrakta t.ex. ridlektionen som en helhet, ett verksamhetssystem, med ett antal delar i interaktion med varandra. *Verksamhetsteorin* (Leontiev, 1978; Engeström, 2005; Engeström, Lompscher & Rückriem, 2005) försöker beskriva och synliggöra komplexa verksamheter och organisationer.

Vygotskij är en tidig representant för det synsätt som verksamhetsteorin vilar på och han företräder ett dialektiskt synsätt på förhållandet mellan individ och omvärld. I relationen mellan den handlande människan och hennes omgivning krävs en förmedlad handling. Leontiev (1978), som vidareutvecklat Vygotskijs resonemang, hävdar att varje handling, varje process, utgår från en intention som följs upp av en reflektion, i en spiralformad rörelse.

Engeström (1987, 2005), en mera sentida företrädare för synsättet, summerar verksamhetsteorin i fem principer. Den första principen går ut på att ett verksamhetssystem är ett kollektivt styrt system med ett tydligt mål. Den andra principen bygger på att detta verksamhetssystem speglar en mångfald. Den tredje principen understryker att ett verksamhetssystem ska förstås genom sin historia. Den fjärde principen betonar vikten av att studera motsättningar inom verksamhetssystem. Ett verksamhetssystem är i ständig förändring och det sker hela tiden en aktivitet, ett så kallat ”knutarbete” i systemet. Spänningar eller konflikter mellan de olika delarna uppstår och i arbetet med att bearbeta och lösa dem utvecklas verksamheten. Den femte principen innebär att verksamhetssystem ska ses som en potential för utveckling och lärande. Engeström har inom verksamhetsteorin utvecklat en analysmodell för att belysa verksamhetssystem och flödet mellan de olika delarna i systemet, så kallade knutar (se fig 1).

Figur 1. Engeströms (1987) analysmodell av verksamhetssystem med de olika knutarna

Engeströms analysmodell har ofta tillämpats i organisatoriska studier av vård och omsorg för att synliggöra strukturer och motsättningar i komplexa verksamheter. Kritik mot teorin och analysmodellen har framförallt handlat om att de ger en förenklad bild av verkligheten och av människans relation till omgivningen. Kritiken är delvis berättigad men gäller många teorier och modeller. Analysmodellen kan ändå vara användbar under förutsättning att man är vaksam mot förenklingar. I den aktuella studien har Engeströms analysmodell använts som ett verktyg för att observera, synliggöra och analysera ridlektionsverksamhet.

Metodval och genomförande

Tio ridlärare har intervjuats och observerats. Bland ridlärarna fanns de som helt saknade utbildning, ett par hade en kort ridledarutbildning, fem hade olika långa yrkesutbildningar och ett par ridlärare hade genomgått hippologutbildningen. Bland de tio fanns ridlärare med lång erfarenhet och ridlärare som var nya i yrket, samtliga var kvinnor och deras ålder låg inom spannet 25-65 år.

Först genomfördes en intervju där ridläraren fick berätta om sina *intentioner* bl.a. beträffande kommunikation med rideleverna. Därefter observerades en av hennes ridlektioner för att följa *processen/handlingarna*, och sist genomfördes en uppföljande intervju för att ge henne tillfälle att *reflektera*. Intervjufrågor och underlag för observationer handlade om dels de tre aktörerna; ridlärarna, rideleverna och hästarna, dels begreppen; kommunikation, känsla samt kommunikation om känsla. Det viktiga under intervjun var att försöka fånga det pedagogiska språkbruket för att därigenom kunna säga något om ridlärarnas pedagogiska praktik, dvs. ridundervisningen. Under observationerna fördes hela tiden noteringar, både utifrån en i förväg gjord mall och i form av fältanteckningar. Alla intervjuer transkriberades, observationer och fältanteckningar renskrevs och därefter kategoriserades materialet med hjälp av analysmodellen och de sex där förekommande knutarna; subjekt, objekt, verktyg, förhållande, gemenskap och arbetsdelning. Analysarbetet fortsatte sedan med synliggörande av motsättningar inom tre verksamhetssystem som kunde identifieras med hjälp av analysmodellen.

Trovärdigheten i studien bygger till stor del på den transparens med vilken processen och analysarbetet beskrivs. De tre metoderna för datainsamling kompletterar varandra och i syfte att öka reliabiliteten har medbedömare medverkat vid kategoriseringen.

Resultat: Ridlektion som en verksamhet

I analysen har analysmodellens samtliga sex delar, eller knutar, kunnat identifieras och de är; Ridlärarna och ridlärarrollen (*subjekt*); Rideleverna (*objekt*) som är de som ska tas mot målet med verksamheten; Hästarna, (*verktyg*); Kommunikation och pedagogiska metoder (*verktyg*); Föräldrar, säkerhetstänkande, normer och regler, tidsramar samt miljö (*regler/förhållanden*); Ridlärarkollegor, ridlärarkollektivets utbildning och fortbildning (*gemenskap*); Stallvärdinnor och ledare vid ridlektioner, status och respekt (*arbetsdelning*).

Bland ridlärarna finns en variation i inställning till elever och lärande. Vissa har tydligt fokus på hästen och dess välmående, medan andra betonar elevernas lärande som det centrala för ridläraren. Någon ser sin roll som ridlärare som ytterst viktig för elevernas lärande medan hennes motpol menar att ansvaret för att lärande kommer till stånd ligger på eleverna själva.

I stort finns det, enligt ridlärarna, två typer av elever, de som rider för nöje och avkoppling och de som vill utvecklas snabbt och har ambitioner att t.ex. tävla. Men det är också skillnad mellan unga och vuxna ridelever och mellan nybörjare och avancerade ridelever. Spridningen mellan och inom de elevgrupper som ridlärarna möter är sålunda stor.

Ridlärarna är överlag nöjda med hästarna, deras främsta verktyg, de menar att hästarna är snälla och de flesta tycker att de är bra utbildade. Ridlärarna är mycket måna om hästarnas välbefinnande. Några ser hästarna som arbetskamrater och menar att dessa har en aktiv roll under ridlektionen som hjälplärare, medan andra ser dem mer som verktyg; om man gör rätt så gör hästen rätt, ridlärarens uppgift att t.ex. dela ut rätt häst till rätt elev.

Det finns huvudsakligen två inställningar till kommunikation med eleverna bland ridlärarna. Den ena inställningen är att man inte ska tala för mycket utan vara kortfattad. Dessa ridlärare ger mest kommandon till hela gruppen, tycker inte man ska ge sig på att förklara hur det ska kännas, det förmedlar man genom t.ex. övning, alternativt får eleverna själva leta för att hitta känslan, utveckla s.k. ryttarkänsla. Som ridlärare ska man lära ut teknik, menar dessa ridlärare. Den andra kategorin ridlärare säger att de talar nästan hela tiden, de ger både kommandon till hela gruppen och individuella instruktioner. Dessa ridlärare är noga med att tala om när det blir rätt, ser det som en väg att hjälpa eleverna hitta den rätta känslan. Ungefär hälften av ridlärarna poängterar vikten av att lära eleverna ödmjukhet för hästen.

Ridlärarna tillämpar en rad olika pedagogiska metoder. Man är noga med att se individerna och tala med alla. Många anser att det är viktigt att planera lektionerna, men några litar till sin rutin och menar att man inte kan planera, det inträffar alltid något oförutsett. En del ridlärare är måna om att lära ut en god teorigrund till ridningen, medan andra är väldigt praktiskt inriktade. Vissa ridlärare ”rider hästen genom eleverna”, de instruerar eleverna hela tiden, eleverna gör som läraren säger med risk att inte förstå varför eller för att inte hinna tänka efter. I motsats till detta menar andra att det är viktigt att eleverna får prova sig fram själva. Ett annat hjälpmedel till förfogande är rösten, med vilken ridläraren snabbt kan påverka stämningen under en lektion. Nästan alla ridlärare är överens om övningsuppläggets centrala roll för att det ska bli en bra lektion för eleverna. Övningarna anpassas ofta efter hästarna.

Många normer och regler styr hanteringen av hästarna och förhållningssättet i stall och ridhus men dessa finns sällan nedskrivna. Eleverna får exempelvis redan från första lektionen lära sig de olika ridvägarna i ridhuset och hur de ska förhålla sig i relation till övriga ekipage. Ridlärarna förväntar sig tystnad och koncentration under ridlektionerna, även om de inte alltid artikulerar det. En av ridlärarna menar att hon kan uppfattas som mindre korrekt om hon pratar och skämtar med eleverna. De normer som finns överförs i ord men kanske mest i handlingar. Hästen och skötseln av den anses viktigare än att sköta om sig själv avseende t.ex. bra kost. Många ridlärare upplever föräldrar som lägger sig i ridlektionerna som ett vanligt problem som de hanterar genom att t.ex. hänvisa föräldrar och syskon till ridskolans kafeteria.

Säkerheten är högt prioriterad av ridlärarna, man arbetar aktivt för att få ett bra och tryggt hästmateriel på ridskolan. Man är medveten om sin roll som förebild och arbetar medvetet för att lära eleverna hantera hästarna på ett säkert sätt. Ibland tar säkerhetsarbetet överhand och påverkar ridutbildningen så att ridlärarna inte vågar utmana eleverna med nya övningar eller situationer som skulle kunna medföra mer eller mindre ökad säkerhetsrisk.

Många ridlärare upplever tidsbrist, framförallt genom att de inte hinner se och hjälpa varje elev så mycket som de skulle önska. Det är också lätt hänt att man förlorar mycket tid om en häst krånglar i en övning säger flera av ridlärarna. Några ridlärare har därför över åren sänkt sin ambitionsnivå och anpassat sig efter en situation de har svårt att påverka. Flera av ridlärarna vill gärna ge individuell feedback i slutet av lektionen men detta är något de inte alltid hinner med. Det är också viktigt att vid genomgångar sortera ut vad man verkligen vill säga så att detta moment inte tar tid från elevernas ridning, menar några av ridlärarna.

En hel del faktorer kan störa miljön runt ridlektionerna, exempelvis väderförhållanden, ridunderlag, ljud som kan skrämja hästarna eller försvåra för ridläraren att göra sig hörd. Ju fler eleverna är under en lektion, desto större är kraven på lärare, hästar och elever. Undervisningsmiljön varierar från att vara lugn och behaglig med ridlärare som poängterar vikten av beröm och att ha kul, till ridlärare som förespråkar disciplin och ordning under lektionerna och är mer fokuserade på att korrigera eleverna när de gör fel.

Det finns två grundinställningar till ridläraryrket. Det finns de som valt yrket för att de i grunden tycker om hästar men framförallt för att de vill lära ut ridning till andra. Sen finns de som valt yrket främst för att de vill arbeta med hästar. En annan fråga som delar ridlärarna är synen på ryttarskicklighet. Vissa anser att det är nödvändigt att själv kunna rida bra för att

kunna förmedla det till andra, medan andra anser det viktigast att vara en god pedagog. Några ridlärare menar att det inte är särskilt vanligt med goda förebilder inom ridlärarkåren. Många har egna, ofta negativa, erfarenheter av ridlärare med auktoritära krav och militär ordning. Ridlärarna vittnar om att de oftast ingjuter respekt hos sina elever och en del uttrycker att de också vill göra det. Flera röster talar om en tradition inom hästnäringen som innebär att ridläraren ”vet allt om allt”. Många elever tvekar inför att ställa frågor till dem, tror ridlärarna. Det finns också de som inte vill bli ifrågasatta, framförallt inte under pågående ridlektion.

Den vanligaste formen av fortbildning för ridlärarna, och den mest efterfrågade fortbildningen, är egen färdighetsträning i ridning. Genom den typen av fortbildning tycker ridlärarna att de får inspiration och tips om nya och bra övningar för sina egna ridlektioner. Några av ridlärarna efterlyser pedagogisk fortbildning men menar att utbudet är alltför litet.

Resultat: Ridlektionen - en växlande verksamhet

Ridlärarna i studien har i tal och handling gett uttryck för en del olika mål, dels för sina elever, dels med sina ridlektioner. Detta har placerats in i olika områden för att på så sätt belysa att det förekommer ett antal parallella verksamhetssystem. De olika knutarna samverkar kontinuerligt. Här är det viktigt att tydliggöra att det inte är ridlärarna som delas in i olika grupperingar utan det som framkommit är att det finns ett antal verksamhetssystem som växlar över tid och att det är ridlektionen som betraktas som ett verksamhetssystem.

Många uttalanden och under ridlektionerna observerade handlingar kan sammanfattas med att de speglar ett fokus på hästen i verksamheten. Några ridlärare säger i klartext att hästens bästa kommer i främsta rummet, övningar utformas ofta för att i första hand passa hästarna. Ett annat exempel är uttalanden som tydliggör att eleverna i första hand måste lära sig förstå sig på hästen som individ. Vi har kallat detta för ”verksamhetssystem med *hästfokus*”.

En annan typ av uttalanden och handlingar visar på en elevorientering hos ridlärarna. De kan exempelvis påtala att det viktigaste är att eleverna har roligt och utvecklas som personer. Ridlärarna menar att det måste vara säkert för eleverna under ridlektionerna. Ridlärarna säger sig ha ambitioner att verkligen förklara för och stödja eleverna i deras lärande, de vill förmedla en känsla till eleverna. Detta har vi kallat ”verksamhetssystem med *elevfokus*”.

Slutligen förekommer en del uttalanden och handlingar bland ridlärarna som kan förklaras av exempelvis okunskap, ointresse eller oförmåga. En ridlärare menar att det går en del slentrian i hennes lektioner och att hon gör mycket på rutin. Det finns också uttalanden som t.ex. handlar om ridlärarens egen upplevelse av otillräcklig utbildning. Detta har vi kallat ”verksamhetssystem med *o-fokus*”. I detta verksamhetssystem skiftar objekt och mål ofta, till skillnad från de två andra identifierade verksamhetssystemen som normalt behåller ett visst mål över lite längre tid. *O-fokus* växlar då och då in i de andra två verksamhetssystemen men är sällan aktuellt särskilt länge.

Verksamhetssystemen styrs alltså av det för verksamheten aktuella målet. Det är viktigt att veta att målet kan växla (Engeström, 2000). Vi tar ett exempel. I intervjun har ridläraren tydliggjort att hennes mål är att förmedla känsla för ridningen till eleverna, hon planerar för en lektion med *elevfokus*. Under lektionen vägrar plötsligt en av hästarna att röra sig. Här flyttas då fokus till arbete med hästen och målet att lära hästen lyda, i detta fall lyda den specifika eleven. Verksamhetssystemet har för en stund fått *hästfokus*.

På samma sätt som olika verksamhetssystem kan växla så kan också knutarna i systemet vid olika tidpunkter definieras olika. I denna studie definieras hästarna ofta som *verktyg* av ridlärarna, dvs. de används av ridlärarna, som är *subjekt*, för att förmedla kunskap i ridning till eleverna, där eleverna är *objekt*. Men hästarna kan i vissa fall också definieras som *gemenskap*. Några av ridlärarna påtalar till exempel att de ser hästarna som kollegor och hjälplärare. När ridläraren i exemplet ovan bytte från *elevfokus* till *hästfokus* pga. att hästen inte ville röra sig så går hästen från att vara *verktyg* till att bli *objekt* – och målet ändras tillfälligt till att lära

hästen lyda. Rideleven blir då *verktyget* genom vilken ridläraren försöker lära hästen att lyda. På detta sätt växlar hela tiden knutarna och verksamhetssystemen inom vilka ridlärarna befinner sig.

En del motsättningar har synliggjorts på de fyra olika nivåerna i respektive verksamhetssystem. De motsättningar som synliggjorts i verksamhetssystem med *hästfokus* är ofta i form av anpassningar av andra knutars önskemål eller handlingar till förmån för hästens, i detta fall *objektets*, bästa. Inom verksamhetssystem med *elevfokus* kan exempelvis hästarna, *verktygen* påverka verksamheten så att målet, att eleverna lär sig rida, tillfälligt åsidosätts. Ett annat exempel på knutarbete är att ridläraren försöker kommunicera med eleverna men inte når fram, t.ex. för att den är fullt koncentrerad på hästen. Inom verksamhetssystem med *o-fokus* kan man sammanfatta motsättningar på den första nivån med att det är när ridlärarna, utifrån hur de själva uttrycker det, av olika anledningar inte genomför undervisningen så som de (sade att de) avsåg. De flesta ridlärare vill kommunicera med eleverna om känsla men det blir inte alltid av. Endast tre av de nio som sade sig vilja tala med eleverna om känsla lyckades med denna intention under den observerade ridlektionen. Ridlärarna har olika förklaringar till detta när de ser tillbaka på sin lektion. De har upplevt tidsbrist och en kluvenhet mellan å ena sidan att hålla ett lugnt tempo och arbeta med känslan och å andra sidan att hinna göra många olika övningar för att ge eleverna valuta för pengarna. När ridlärarna på detta sätt förlorar sitt ursprungliga mål blir istället genomförandet av lektionen ett mål i sig.

Motsättningar på den fjärde nivån sker mellan verksamhetssystemet och omvärlden. Några av ridlärarna skulle vilja ha mer pedagogisk utbildning men det finns inte särskilt många kurser eller andra formella utbildningsmöjligheter att välja på. Det är ridlärare som finns inom verksamhetssystem med *elevfokus* som främst efterlyser detta. Är man en duktig ridlärare så förväntas man också vara bra på att rida, enligt ridlärarna i studien. Ridlärare med elever som vill nå toppnivå återfinns främst inom ridlektionsverksamhet med *hästfokus*. Här prioriteras inte god undervisningsmiljö eller utveckling av pedagogiska metoder på samma sätt som inom verksamhet med *elevfokus*, utan dessa elever förutsätts dels ha ”ryttarkänsla”, dels vara beredda på tuffa ridlektioner.

En annan situation där omvärld och ridlärarnas verksamhet på ridskolan inte stämmer överens, enligt några av ridlärarna, är att man på ridläraruutbildningar får lära sig att vara kortfattad, främst ge kommandon till gruppen och inte tala för mycket under lektionerna. Detta står sedan i kontrast till ridlärarnas pedagogiska verksamhet när de har arbetat ett tag i ridlektionsverksamhet med *elevfokus*.

Diskussion: Ridlärares pedagogiska praktik

I efterhand kan konstateras att den valda analysmodellen gjort nytta då den hjälpt till att synliggöra olika motsättningar inom ridlektionsverksamhet, motsättningar som annars kanske hade förblivit osynliga.

Ridlärare är en tålig yrkeskategori som klarar av det mesta. Vid en genomsyn av fältanteckningarna kan man läsa om tuffa väderförhållanden och situationer som involverar hästarna och som måste lösas snabbt. Ridlärarna kan oftast inte påverka den fysiska miljön i särskilt hög grad och man kan notera att de sällan kommenterar de förhållanden de har att anpassa sig till. Här syns en parallell till hästnäringen i stort. Hästnäringens nationella stiftelse har under 2012 finansierat några olika projekt med syfte att få till stånd en mer hållbar och rationell hästhållning (Hästnäringens Nationella Stiftelse, 2013-02-04).

Ridlärarna prioriterar i olika grad antingen eleverna eller hästarna, dvs. de har ett *elevfokus* eller ett *hästfokus*. En iakttagelse är att man kan se ett mönster kopplat till ridlärarnas ambitioner att utveckla och modernisera undervisningen kontra att hålla fast vid en mer traditionell undervisning. De ridlärare som har hästarna i fokus är också de som vid intervjuerna framhåller de traditionella metoderna för ridundervisning, medan de som har eleverna i cent-

rum ofta ger uttryck för att vara mer flexibla i sin undervisning och säger sig söka nya vägar att lära ut ridning. Här finns sålunda ett samband mellan typ av fokus och vilken undervisningsinriktning man föredrar/eftersträvar.

Ridundervisning har en självklar plats på ridskolan. Miljön omkring ridlektionerna ifrågasätts inte av ridlärarna och inte heller ifrågasätter de genomförandet av dem. Dessa praktiker tar det för självklart att ridlektioner genomförs på ett visst sätt. Ridlärarna agerar nästan alltid på ett mer eller mindre automatiserat sätt när de ger eleverna kommentarer eller instruktioner. Ett intervjuutdrag illustrerar detta: *"Det är jättesvårt att sätta ord på det här, man tänker ju inte så... utan ser ju bara och så säger man något till eleverna..."*. Ridlärares pedagogiska praktik är de facto nedprioriterad i vardagen på ridskolan. Hästarna och deras skötsel står i centrum för både ridskolan, ridlektionsverksamheten och ridlärarna.

Ridlärarnas åsikter om huruvida man ska tala med eleverna om känslan vid ridning eller inte är också intressant. Åsikterna går isär och här kan ett mönster ses. Antingen är man av den åsikten att ryttarkänsla är något man som ryttare själv måste finna och träna sig fram till, alternativt har talang för, eller till och med är född med. I båda fallen vill ridlärarna inte ge sig in i diskussioner med eleverna om känslan. De menar att det bara är många timmar i sadeln som leder till resultat. Å andra sidan finns de ridlärare som betonar vikten av att lära ut teorin bakom ridningen, som vill få eleverna att reflektera över sin ridning. De poängterar att de som ridlärare måste hjälpa eleverna hitta känslan t.ex. genom att påtala när eleverna gör rätt och be dem känna efter hur det känns då. Nästan alla ridlärare betonar vikten av att hästarna är samarbetsvilliga och att övningarna är genomtänkta för att de ska kunna genomföra en god ridundervisning.

Enligt en av grundprinciperna för alla verksamhetssystem (Engeström, 1987, 2005) sker hela tiden en utveckling och ett lärande. Detta kan också avläsas i ridlektionsverksamheten. Även om tradition och andra förhållanden kontinuerligt spelar in så kan man se en vilja till utveckling hos studiens ridlärare. De ger i olika grad uttryck för att vilja följa med i det övriga samhället, genom att t.ex. använda modern IT-teknik, sociala medier och på olika sätt möta kundernas, dvs. elevernas efterfrågan. Ser man till ridlektionsverksamhet som en helhet är ridlärarnas möjligheter att påverka villkoren för sin ridundervisning begränsade. De formas hela tiden av sin omgivande verksamhet. Det krävs ett långsiktigt arbete för att modernisera svensk ridundervisning. Forskning behövs för att skapa goda pedagogiska metoder, förenliga med de förutsättningar som råder på ridskolorna. De ridlärare som vill pröva nya metoder att undervisa i ridning förtjänar stöd och är utomordentligt viktiga för en fortsatt utveckling.

Man kan tala om didaktiska eller autonoma metodval, med det menar man att läraren antingen tänker igenom sitt metodval utifrån didaktiska utgångspunkter eller att hon eller han går på rutin (Uljen, 1997). Ridlärare, liksom de flesta människor inom hästnäringen gör ofta som man alltid har gjort, delvis pga. de starka traditioner som finns och delvis för att de främst är praktiker som inte är vana vid teoretisk reflektion. Men det vore intressant att vända lite på de givna förutsättningarna och vanorna vid ridundervisning och se om man genom att granska ridundervisningen ur en didaktisk teoretisk synvinkel kunde finna andra lösningar på vad som ska inrymmas i undervisningen och hur man kan organisera den. Men då måste ridlärarna våga bryta med normer och traditioner som präglar ridundervisningen. Det räcker inte heller med systematiskt metodutvecklingsarbete – det måste också vara tillåtet att misslyckas.

Syftet med denna studie var att beskriva och förstå ridlärares pedagogiska praktik. Efter att nu ha beskrivit och analyserat denna verksamhet kan vi konstatera att ridlärarna inte har särskilt stora möjligheter att påverka sin situation vid ridundervisning. De styrs i hög grad av omgivande faktorer, av tradition och av förväntningar från omgivningen. En hel del motsättningar har framkommit vid analysen och synliggörandet av dem är ett viktigt led i den fortsatta utvecklingen. Genom att arbeta vidare med dessa knutar i systemet kan det vara möjligt att komma framåt och fortsätta utveckla den svenska ridlektionsverksamheten. Svenska

Ridsportförbundet har redan inlett ett arbete med att utveckla ridskolornas verksamhet (SvRF's hemsida, 2012-03-02) och som en del i den processen borde pedagogisk utbildning och fortbildning ses som viktiga inslag.

I en utbildning med rid-didaktiska inslag kan den blivande ridläraren få både teori och praktik i ridundervisningens konst. Med detta avser vi inte främst färdighetsträning i ridning, utan det som tidigare inom lärarutbildningen för skolan kallades praktisk undervisningsmetodik i kombination med teori. Det finns också ett behov av fortbildning för yrkesverksamma ridlärare på alla nivåer. Denna fortbildning bör inriktas mot pedagogik och rid-didaktik då en grund att stå på underlättar förståelsen av metoder, planering, genomförande och uppföljning av undervisning och utbildning.

Med denna studie som bas vore en önskvärd utveckling att ridlärare tilläts prova och utvärdera nya metoder att undervisa, gärna i samverkan med forskarvärlden. Hippologerna är en yrkeskår med möjligheter att vara med och driva denna utveckling. De får under sin utbildning verktyg för att bedriva utvecklingsprojekt, de får kontakt med forskning och utifrån detta bör de i sin ridlärargärning sedan kunna vara med och utveckla den pedagogiska metodarsalen. Hippologerna kan på så sätt vara en del i framväxten av en modern rid-didaktik, dels genom att de bedriver kortare forskningsprojekt i form av examensarbeten under utbildningen, dels genom att de har kompetens att fortsätta bedriva forskning och utvecklingsarbete inom området om yttre förutsättningar ges. De kan också ta del av och omsätta andras forskning inom området, inte minst den forskning som bedrivs internationellt. Det vi kan skönja är en professionaliseringsprocess för ridlärarkåren där hippologerna skulle kunna ta täten.

Om vi ser tillbaka på *hur ridlärarna arbetar med ridundervisning* så kan vi erinra oss att det är vanligt att ridlärarna i den praktiska undervisningssituationen arbetar med olika återkommande övningar och lägger stor vikt vid dessa. Ridlärarna arbetar även mycket med korta instruktioner och korrigeringar av eleverna i sin kommunikation med dem. Många har intentioner att kommunicera med eleverna om känsla men lyckas inte alltid. Frågan är då om man kan förmedla känsla för ridning vid ridlektionsverksamhet på ridskola? Ridlärarna i studien har olika åsikter om detta och det genomförs också i olika grad, men utifrån våra resultat hävdar vi att man både kan och bör undervisa i syfte att hjälpa eleverna utveckla s.k. ryttarkänsla. Forskning rörande musikutbildningar där känsla också eftersträvas (Reid, 2001; Holgersson, 2011) har visat att det är viktigt att lägga in krav på reflektion och förmåga att utveckla känsla vid rätt tidpunkt, dvs. när eleven nått det stadium av kunnande och medvetenhet att hon kan lägga denna dimension till sitt kunnande. Om man fäster större vikt vid detta istället för att genomföra en mängd övningar lektion efter lektion skulle fler kunna nå en djupare förståelse för hästen och för ridning. Det vore intressant att gå vidare med denna typ av frågor i utvecklandet av nya metoder för ridundervisning.

Vad gäller *de förutsättningar som kunnat synliggöras* så handlar de i hög grad om den fysiska miljön, undervisningsmiljön och de människor i form av ridlärarkollegor och t.ex. stallvärdinnor som finns i anslutning till ridlektionerna samt ridlärare, ridelever och hästars agerande och relationer. Men det handlar också om verksamhetens tradition och historia. Om man vill modernisera dagens ridundervisning är det viktigt att på olika sätt beakta traditionens roll och att utgå från och inkludera traditionen i det nya istället för att bara överge den.

Många ridlärare är inte i yrket för att de brinner för undervisning och lärande utan för att de vill arbeta med hästar. *Ridundervisningens betydelse för ridlärarna* är ibland underordnad i vardagen med hästarna. Något som dock framkommer gång på gång genom studien är hästens betydelse och den kan inte nog betonas. Hästen är verkligen central vid ridundervisning, inte bara för att den är själva utgångspunkten för verksamheten utan för att den ofta väcker starka känslor och föder nya tankar hos de människorna som väljer att umgås med den. En utmaning är att utveckla ridundervisningen beträffande förutsättningarna för elevernas lärande utan att ge avkall på hästen och dess välbefinnande.

Publikationer och resultatförmedling

Projektets resultat har den 4 juni 2013 presenterats och godkänts som en uppsats för licentiatexamen i pedagogik. Uppsatsen är under tryckning och kommer fr.o.m. juli månad 2013 att finnas tillgänglig dels i pappersform, dels tillgänglig för nerladdning från Uppsala universitets biblioteks system DIVA via länken <http://uu.diva-portal.org/smash/search.jsf>.

Resultaten har hittills presenterats vid två vetenskapliga konferenser, International Society for Equestrian Sciences (ISES) 2010 och European Conference for Educational Research (ECER) 2012. Tidskriften Ridsport hade i oktober 2010 en artikel som byggde på projektet och dess dåvarande resultat. Resultaten har också presenterats vid ett öppet seminarium på Ridskolan Strömsholm och avsikten är att fortsätta förmedla och diskutera resultaten med studenter och lärare inom Hippologprogrammet vid SLU. Den tryckta uppsatsen kommer att användas som kurslitteratur inom Hippologprogrammet. Svenska Ridsportförbundet är ytterligare en mottagare av information och för diskussion. Resultaten förmedlas även i forum som tidskrifter och andra internetforum.

Den 12 juni medverkade Susanne Lundesjö Kvart i en amerikansk podcast för radio med att berätta om och diskutera resultaten från studien (länk <http://chrisstafford.podbean.com/>)

Referenser

- Abrahamsson, V. (2010) *Effekten av rollkur på hästens rörelsemönster och välfärd*. Diss. Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi, SLU, Uppsala.
- Engeström, Y. (1987) *Learning by Expanding. An Activity-Theoretical Approach to Developmental Research*. Orienta-Konsultit Oy, Helsingfors.
- Engeström, Y. (2000) Activity theory as a Framework for Analyzing and Redesigning Work. *Ergonomics* Vol. 43, Nr 7, s. 960-974.
- Engeström, Y. (2005) *Developmental Work Research. Expanding Activity Theory In Practice*, Vol. 12. ICHS, Berlin.
- Engeström, Y., Lompscher, J. & Rückriem, G. (Editors), (2005) *Putting Activity Theory to Work. Contributions from Developmental Work Research*, Vol. 13. ICHS, Berlin.
- Forsberg, L. (2012) *Manegen är krattad. Om flickors och kvinnors företagsamhet i hästrelaterade verksamheter*. Avhandling. Luleå tekniska universitet, Institutionen för Pedagogik och lärande, Luleå.
- Forsberg, L. (2007) *Att utveckla handlingskraft, om flickors identitetsskapande processer i stallet*. Licentiatuppsats, 2007:43 Luleå tekniska universitet, Institutionen för Pedagogik och lärande, Luleå.
- Hallam, S. & Creech, A. (2010) *Learning to play an instrument. Music education in the 21st Century in the United Kingdom*. Institute of Education, University of London, London.
- Holgerson, P-H. (2011) *Musikalisk kunskapsutveckling i högre musikutbildning – en kulturpsykologisk studie av musikerstudenters förhållningssätt i enskild instrumentalundervisning*. Diss. KMH-Förlaget, Stockholm.
- Leontiev, A. N. (1978) *Activity, Consciousness and Personality*. Prentice-Hall, USA.
- Lundesjö-Öhrström, S. (2005) *Summering förstudie*. Uppsala: Opublicerad lägesrapport inför högre seminariet i pedagogik. Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet, Uppsala.
- Nikku, N. (2005) *Stallkulturen – en arena för flickors identitetsskapande*. Sociologisk forskning. Nr 4, s. 29-34.
- Polany, M. (1983) *The Tacit Dimension*. Doubleday & Company Inc., Gloucester, Massachusetts.

- Potrac, P., Jones, R. & Armour, K. (2002) It's All About Getting Respect: The Coaching Behaviours of an Expert English Soccer Coach. *Sport, Education and Society*, Vol. 7, Nr 2, s. 183-202.
- Reid, A. (2001) Variations in the way that instrumental and vocal students experience learning music. *Music Education Research*, Vol. 3, Nr 1, s. 25-40.
- Rhodin, M (2005) *The influence of head and neck position on kinematics of the back in riding horses*. Diss. Veterinärmedicinska fakulteten, SLU, Uppsala.
- Roepstorff, L., Johnston, C., Drevemo, S. & Gustås, P. (2002) *Influences of draw reins on ground reaction forces at the trot*, Equine Veterinary Journal, s. 349-352.
- Schön, D. A. (1983) *The Reflective Practitioner: how professionals think in action*. Basic Books, New York.
- Schön, D. A. (1987) *Educating the Reflective Practitioner: toward a new design for teaching and learning in the professions*. Jossey-Bass, San Francisco.
- Silfverberg, G. & Tillberg, P. (2011) *Ridterapi – fakta och framtid*. Ersta Sköndal högskola, Arbetsrapportserie 75, Stockholm.
- Svenska Ridsportförbundet, (2006) *Ridskolans roll i samhället*. Svenska Ridsportförbundet, Västerås.
- Taylor, B. & Garratt, D. (2010) The Professionalism of Sports Coaching, Relations of Power, Resistance and Compliance. *Sport, Education and Society*, Vol. 15, Nr 1.
- Uljens, M. (Red.) (1997) *Didaktik*. Studentlitteratur, Lund.

Internet

- Hästnäringens Nationella Stiftelse, 2013-02-04 kl 8.51 <http://www.stromsholm.com/wp-content/blogs.dir/2/files/2013/01/Hällbar-och-rationell-hästhållning-Slutrapport-2012-20130110-2.pdf>
- Svenska Ridsportförbundets hemsida, 2012-03-13 kl. 12.39
<http://www3.ridsport.se/Utbildning/Hasten-som-yrke/Yrkesprov-och-diplom/>
- Svenska Ridsportförbundets hemsida, 2012-03-02 kl. 10.16
http://www3.ridsport.se/ImageVault/Images/id_14164/scope_0/ImageVaultHandler.aspx